

ДЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

Переважна більшість досліджень, спрямованих на обґрунтування необхідності інституту конституційної скарги, стосуються розуміння її як ефективної гарантії прав людини. Це, безперечно, виправдано з огляду на те, що конституційна скарга є одним із дієвих механізмів забезпечення громадян від державної сваволі та захисту їхніх прав і свобод.

Україна та Польща пройшли протягом останніх десятиліть схожий шлях державотворення від командно-адміністративної та авторитарно-тоталітарної соціалістичної держави до держави, де принцип розподілу влади та демократичні цінності проголошені як мета та обов'язкова складова подальшого суспільного розвитку, а з другого боку, вони по-різному закріплювали та реалізовували, зокрема, принцип розподілу влади та систему стримування та противаг, закріплення та реалізації цієї системи на прикладі дослідження повноважень органів конституційної юрисдикції у частині реалізації прав громадян на конституційну скаргу [2, с. 478].

Як зазначає польський учений Радослав Яворський: «Польська модель конституційної скарги визнається механізмом захисту конституційних прав і свобод». У Конституції Республіки Польща від 1997 року інститут конституційної скарги введено до двох розділів: «Свободи, права і обов'язки людини і громадянина» (ст. 79) та «Суди і трибунали» (п. 5 ст. 188). Завдяки цьому польський законодавець прямо пов'язав інститут конституційної скарги з правами та свободами особи та механізмом захисту цих прав і свобод. Таким чином, конституційна скарга є спеціальним юридичним засобом, який дозволяє особі звернутися до органу конституційної юрисдикції з метою захисту його порушених прав і свобод [1, с. 221]. Конституційна скарга дозволяє «звернутися до конституційного суду для верифікації остаточних рішень публічної влади, якщо ці рішення порушують гарантовані конституцією права або свободи скаржника».

Згідно з ч. 1 ст. 79 Конституції Республіки Польща суб'єктом конституційної скарги може бути кожна особа, чії конституційні права і свободи були порушені. Таким чином, сформульовано три матеріальні передумови скарги — особистий інтерес, правовий інтерес та реальний інтерес. Це означає, що особа, яка звертається з конституційною скаргою, повинна підтвердити, що:

- 1) порушення конституційних прав стосується його особи;
- 2) порушення гарантованих йому конституційних прав стосується його правової позиції;
- 3) порушення його прав і свобод вже мало місце. Потрібно також звернути увагу, що «різниця між загальною скаргою і конституційною скаргою стосується факту, що ця перша скерована передусім на об'єктивний захист Конституції, а друга стосується конкретних індивідуальних прав, свобод й інтересів особи» [3, с. 264].

Підставою внесення конституційної скарги є оскарження факту порушення конституційних прав і свобод скаржника, тобто не можна вносити конституційну скаргу у випадку оскарження порушення прав і свобод, передбачених міжнародними договорами. Щодо порушення конституційних прав і свобод, то це

можуть бути будь-які права і свободи, які сформульовані в конституції (ст. 56 Конституції Республіки Польща), за винятком права на притулок або статус біженця (ч. 2 ст. 79 Конституції Республіки Польща).

Право на подання конституційної скарги залежить також від інших умов. Зокрема, порушення прав скажника має наступити внаслідок рішення суду або органів публічної адміністрації. Таке рішення повинно мати остаточний характер, тобто коли були вичерпані всі доступні за законом процедури оскарження рішення. Предметом конституційної скарги може бути тільки неконституційність нормативного акту, на підставі якого було винесене остаточне рішення, яке порушує права скажника. Предметом скарги не може бути саме остаточне рішення, навіть якщо внаслідок неправильного тлумачення закону або іншого нормативного акту таке рішення веде до порушення конституційних прав і свобод. Конституційна скарга може бути подана тільки протягом трьох місяців від моменту вручення скажнику правомочного вироку, остаточного рішення.

Рішення Конституційного Трибуналу Республіки Польща про визнання неконституційності оскарженої норми має правові наслідки для всіх суб'єктів права, а не тільки відносно особи скажника. Варто згадати, що підставами визнання закону або нормативного акту неконституційними в порядку розгляду конституційної скарги не обов'язково мають бути обставини, які були викладені у скарзі. Конституційний Трибунал Республіки Польща приймає рішення щодо визнання неконституційності норми на підставі власного аналізу і не є зв'язаний аргументами скажника. Конституція Республіки Польща і закон не передбачають прямих наслідків визнання закону або нормативного акту неконституційним з точки зору порушеного права особи скажника. Але скажник може вимагати відновлення провадження в загальному порядку і таким чином відновити свої порушені конституційні права і свободи. Водночас найбільшою цінністю конституційної скарги є те, що:

1) вона дає змогу прийняти рішення щодо визнання неконституційним закону або іншого нормативного акту, який порушує конституційні права і свободи необмеженого кола осіб;

2) дозволяє захистити права і свободи у випадку, коли інші гілки влади в цілому та органи, які їх представляють, зокрема, усунулися від такого захисту, або напямую стали причиною порушень [4, с. 197].

Підбиваючи підсумок, необхідно ще раз підкреслити, що інститут конституційної скарги є істотним елементом, який забезпечує ефективне функціонування системи стримувань і противаг у демократичній системі поділу влади. Його значення важко переоцінити, оскільки він забезпечує можливість безпосереднього впливу на реалізацію розподілу влади шляхом відновлення її рівноваги. Мається на увазі безпосередній вплив джерела влади, тобто суспільства, народу, громадян в особі окремих їх представників або груп чи об'єднань. Адже теорія розподілу влади саме і ґрунтується на тому, що джерелом влади є народ.

Список використаних джерел:

1. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / За ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. – Х.: Право, 2009. – 499 с.
2. Конституции государств Европейского Союза. – М.: Норма, 1997. – 802 с.
3. Конституции государств Европы: в 3 т. / Под общ. ред. и со вступительной статьей директора законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации Л. А. Окунькова. – М.: Норма, 2001. – Т. 1. – 636 с.
4. Проблеми теорії права і конституціоналізму у працях М. В. Цвіка / Упоряд. О. В. Петришин, С. В. Шевчук, О. Р. Дашковська та ін.; відп. за вип. О. В. Петришин. – Х.: Право, 2010. – 272 с.